
deren. Niet alleen werd zo al vroeg de Vereniging van 1892 (van de afgescheidenen van 1834 met de dolerenden van 1886) voorbereid, maar tevens ook Kuypers politieke draagvlak verbreed. Afgescheidenen waren immers voorstanders van de door hem voorgestane scheiding tussen kerk en school enerzijds en de staat anderzijds, terwijl die scheiding bij veel orthodoxe hervormden juist op fel verzet stuitte. Het zullen daarom in de eerste plaats afgescheidenen zijn geweest die Kuyper bij de verkiezingen van juni 1871 in het liberale bolwerk Appingedam aan 279 stemmen (29 %) hielpen tegenover de zittende man. Hetzelfde gebeurde waarschijnlijk in Middelburg, waar hij het niet alleen moest opnemen tegen de zittende liberaal, maar ook tegen zijn meer conservatieve geestverwant J.P.J.A. van Zuylen van Nijevelt; toch kreeg hij nog 367 stemmen (21%). De periodieke verkiezingen van 1871 zijn bekend geworden vanwege het feit dat Groen nog geen week van te voren in *De Heraut* bekend maakte, dat hij slechts drie personen als echte geestverwanten erkende: het zittende Kamerlid L.W.C. Keuchenius, de onderwijsman M.D. van Otterloo, die al eerder kandidaat had gestaan, en de nieuweling Kuyper. Laatstgenoemde kreeg echter met 1371 stemmen in negen districten (reststemmen in de overige 28 dus niet bijgeteld) in z'n eentje meer kiezers achter zich dan beide anderen samen, die er (volgens dezelfde berekening) in opgeteld acht districten 1125 behaalden. Kuyper telde in die tijd zo'n 5500 'zuivere antirevolutionairen' in Nederland; een kwart daarvan had dus op hem gestemd, oftewel 2,1 % van het totale aantal stemmen dat nationaal in de eerste ronde werd uitgebracht.

Amsterdam

In 1871 werkte Kuyper al hoog en breed in Amsterdam. Als het aan het gros van de collega's aldaar had gelegen, zou hij waarschijnlijk nooit naar de hoofdstad zijn beroepen. Dat dit toch gebeurde, was een gevolg van het feit dat de Amstelstad – in tegenstelling tot de Domstad – een kiescollege bezat, waardoor ook zij die anders niet zo makkelijk een stem in het kapittel kregen, die toch konden laten horen. Bij de orthodoxen gebeurde dat dankzij organisaties: de Vereeniging van Vrienden der waarheid en vooral de meer volkse, uitsluitend plaatselijk opererende Vereeniging ter verbreiding der waarheid, die bezoekwerk deed, lidmaten zonodig de *f*1 leende waarmee ze toegang verkregen tot de stemmingen, en hen desgewenst ook hielp met het invullen van hun stembriefje. Kuypers uitgever H. de Hoogh, onder meer bekend van *De Heraut*, *De Hoop des Vaderlands*, en na 1 april 1872 ook het dagblad *De Standaard*, was in laatstgenoemde kring actief. Kuyper heeft tijdens zijn verblijf in Amsterdam nauw met deze achterban